

PLUTARH

Vzporedni življenjepisi: Kimon – Lukul, Nikias – Kras

PREVOD, OPOMBE, SPREMNA ŠTUDIJA IN UREDILA:

MAJA SUNČIČ, LJUBLJANA 2014, 330 STRANI

Knjiga Maje Sunčič *Vzporedni življenjepisi: Kimon – Lukul, Nikias – Kras* je razdeljena na dva dela. V prvem delu je spremna študija *Plutarhovi moralni portreti*, v drugem delu pa je prvi slovenski prevod življenjepisov *Lukul, Nikias, Kras* in novi slovenski prevod *Kimona*. Izbrana življenjepisa sta v paru s primerjavo na koncu, vsi prevodi pa imajo sprotne opombe.

Spremna študija je razdeljena na štiri poglavja. V poglavju *Vzporedni življenjepisi kot moralni portreti* avtorica predstavi Plutarhovo biografsko metodo, pri tem pokaže pomen zgledov in paralelizem kot temelj Plutarhovega pristopa. Skozi par *Kimon – Lukul* predstavi metodologijo Plutarhovitih moralnih portretov. Na primeru izbranih vrlin analizira Plutar-

hovo rabo moralnega besedišča pri slikanju moralnih portretov, pri čemer so slabosti obravnavane kot bolezni.

Pri analizi izbranih *Vzporednih življenjepisov* Maja Sunčič predstavi ideje, ki presegajo ozka politična ali moralna vprašanja in se vpisujejo v mikro- in makrokozmos medčloveških odnosov, kar je značilnost Plutarhove metode. Ta vidik obravnava v poglavju *Plutarhov junak proti množicam*, kjer analizira vprašanje obvladovanja množic in demagogije na konkretnih primerih Kimona, Lukula, Nikia in Krasa. Vprašanje medčloveških odnosov in njihove različne interpretacije glede na kontekst obravnava tudi v poglavju *Plutarhov junak proti vsem*. Sooča se z vprašanji politike kot boja, morale in (krivične) vojne, saj je

Plutarh mirovnik, vendar v nekaterih okoliščinah dopušča vojno in jo celo odobrava. Osvetljuje avtorjev pogled na razvoj osebnosti in nedoslednosti pri obravnavi vrlin oziroma slabosti. V poglavju *Helenizacija proti orientalizaciji* predstavi oba nasprotna konstrukta, ki ju Plutarh uporablja kot paralelo. Helenizacija nastopa kot integralni del Plutarhovega programa vzgoje, orientalizacija se delno ujema s toposi, delno pa je nasprotna Plutarhovim načelom.

Avtorica kot največje odlike *Vzporednih življenjepisov* poda avtorjev izraziti občutek za psihološko opazovanje in komentiranje znanih zgodovinskih dogodkov, kar pa omogoča različne možnosti branja. *Vzporedni življenjepisi* so obenem politični portreti, kar ne preseneča, saj je bila za antične ljudi politika vse, način vsakdanjega življenja, to pa vidimo v avtorjevih političnih spisih v *Moralia* in tudi v *Vzporednih življenjepisih*. Politiko so v antiki uvrščali na področje morale, zato sta bili politika in mo-

rala zanje neločljiva dvojica. Tudi Plutarhu je politika vse, še večjo težo pa daje morali. Kljub temu avtorica opozori, da bomo pri Plutarhu, ki vseskozi zagovarja visoka moralna načela v politiki in v vsakdanjem življenju, opazili, da zlasti v *Vzporednih življenjepisih* pogosto daje prednost političnemu pragmatizmu in učinkovitosti pred moralnimi načeli in imperativi ter zastopa makiavelistično načelo "*cilj upravičuje sredstva*".

Plutarhovi *Vzporedni življenjepisi* in spisi iz *Moralia* so bili prvič prevedeni v slovenščino kar nekaj stoletij pozneje kot v druge velike evropske jezike. Avtorica opozarja, da zato ne moremo govoriti o omembe vrednem vplivu na slovenske ustvarjalce ali mislece, primerljivem s tistim na slavne ljubitelje in bralce tega antičnega moralista in biografa – na primer na Shakespearja, Montaigna in številne druge. Prvi slovenski prevod *Vzporednih življenjepisov* smo dobili šele 1950 s Sovretovim prevodom *Življenje ve-*

likih Rimljanov (*Katon starejši, Tiberij Grakh, Gaj Grakh, Marij, Sula, Pompej, Cezar, Cicero, Brut*). Prevod je bil ponatisnjen leta 1981 v nespremenjeni obliki. Sovre v prevodu ne sledi Plutarhovemu programu, saj je posamezni življenjepis ločil od njegovega para (pri bratih Grakh gre celo za razdelitev četvorke *Agis in Kleomen – Gaj in Tiberij Grah*), s katerim tvori biografsko celoto. Bralce je prikrajšal tudi za glavno značilnost Plutarhovih *Vzporednih življenjepisov*, in sicer za primerjavo, ki jo imajo pari in četvorka (brez para so *Arat, Artakserks, Galba, Oton*), v kateri avtor predstavi svoj izvirni komentar ter izpostavi podobnosti in razlike med izbranim Grkom in Rimljanom. Sovretov uvod ponuja le najnужnejše podatke o avtorju in njegovem delu. V bistvu gre za bolj ali manj povzetek izbranih življenjepisov, ne vsebuje pa analize. Po istem konceptu je Sovre pripravil tudi izbor grških življenjepisov *Življenja velikih Grkov* (*Solon, Temistokles, Ki-*

mon, Perikles, Alkibiad, Pelopidas, Fokion, Pir, Agis, Kleomen). Tudi ta izbor je bil ponatisnjen v nespremenjeni obliki leta 1982.

Plutarhove spise preveva za vezanost Grčiji in provincialnosti, pravi Sunčičeva, predvsem njegovi rodni Bojotiji in mestecu Hajroneja, kar v knjigi preberemo v uvodu v par *Kimón – Lukul*. Bil je meščan Hajroneje, Delfov in Aten, pridobil pa je tudi rimsko državljanstvo. Kljub predanosti Hajroneji je bil kozmopolit in je veliko prepotoval. Hkrati je bil eden od najbolj izobraženih posameznikov svojega obdobja. Njegova odlika je dobro poznavanje grške in rimske zgodovine, poznavanje slednje pa je bilo redko pri grških izobražencih v njegovem obdobju. Ker so njegova dela zakladnica antične kulture, predvsem grštva, je proučevanje Plutarha tudi danes velik izziv. V svojih spisih, zlasti v *Vzporednih življenjepisih*, promovira zlivanje grške in rimske kulture in tvori virtualnega Grko-Rimljana, kar je bil tudi sam. Prav s tega vidika je

zanimiv za bralca v sodobni Sloveniji, ki jo kakor Plutarhovo Hajronejo označuje provincialnost, je kritična avtorica, hkrati pa si prizadeva za slovensko-evropsko identiteto, ki je prav tako konstrukt. Podobne primerjave najdemo v praktično vseh sodobnih evropskih kontekstih.

Za knjigo Maje Sunčič Plutarhovi *Vzporedni življenjepisi* lahko rečemo, da s portreti slavnih grških in rimskih politikov in vojskovodij pritegne sodobnega bralca bolj kot druga antična dela, saj v njih najde enkratno mešanico biografije, morale in zgodovine. Ne manjkajo vzporednice s sodobnim časom: zlasti ko analiziramo ali moraliziramo vojne – od 'pravične' do 'prave' vojne – je makiavelističen pristop vedno uporaben.

Avtorica publikacije *Vzporedni življenjepisi* se s Plutarhom ukvarja že več kot desetletje. Leta 2004 je oblikovala zbirko *Dialog z antiko* s Plutarhom kot izhodiščno točko in v tem duhu pripravila knjigo *Plutarhove ženske*. Novost pristopa

je v obsežnih interpretativnih študijah, ki jih je upoštevala tudi v knjigi *Dialogi o ljubezni* (2005), ki vsebuje avtorjev spis *Dialog o ljubezni*, s prevodom, komentarji in spremno študijo. V letih 2006–2009 so izšle še štiri knjige s prevodi in komentarji spisov iz *Moralia*, vse pa imajo tudi obsežne spremne študije: *Rimska vprašanja*, *Grška vprašanja* (2006), *Morala za vsakdanjo rabo* (2007), *Politika in morala* (2008), *Prerokbe za vsakdanjo rabo: pitijski dialogi* (2009). V vseh šestih knjigah sledi sodobnim trendom pri raziskovanju Plutarha in v skladu s konceptom zbirke *Dialog z antiko* sodobnim bralcem želi približati in pokazati aktualnost tega antičnega avtorja in moralista. Ista izhodišča in koncepte je upoštevala tudi v pričujoči knjigi.

KARMEN MEDICA